

ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВОКАЛІСТА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ М. Е. ДОНЕЦЬ-ТЕССЕЙР

PRIORITIES OF FORMING A FUTURE VOCALIST IN PROFESSIONAL ACTIVITY M. E. DONETS-TESSEYR

Стаття висвітлює ключові аспекти фахової діяльності української оперної співачки, професорки Київської консерваторії, М. Е. Донець-Тессейр в галузі підготовки професійних співаків.

У розвідці акцентовано, що Марія Едуардівна була гідною ученицею, а згодом і послідовницею свого вчителя, відомого співака О. Мишуги та учителем відомих співачок Є. Мірошниченко, І. Колодуб, В. Вотріної та ін.

У статті реалізовано конкретну мету – на основі узагальнення джерельного матеріалу та конкретних професійних здобутків М. Е. Донець-Тессейр виділити ключові позиції методики професорки щодо формування вокаліста з акцентом на доцільність опори на них у підготовці викладачів постановки голосу. Стаття містить короткі біографічні відомості М. Е. Донець-Тессейр, які мали вплив на формування її професійної траєкторії та реалізацію таланту. Відзначено багатоаспектну й плідну діяльність Марії Едуардівни в царині оперного співу, науково-методичної та викладацької діяльності. Виділено два напрями діяльності М. Е. Донець-Тессейр: методичний та культурологічний. У статті більше уваги приділено методичному напрямку. Визначено ключові принципи її методики, а саме – підпорядкування технічних можливостей голосу обраному змісту твору, артистичність, володіння всіма засобами вокалу. Особливо цінними є поради Марії Едуардівни як викладачам, так і студентам, стосовно роботи над звукодобуванням, розвитком дихання, музичного та вокального слуху, красою тембру, свободою голосового апарату. Зокрема, серед порад важливою є робота над удосконаленням голосу з детальним поясненням анатомічних особливостей будови голосового апарату.

Зроблено висновки, що М. Е. Донець-Тессейр здійснила вагомий внесок у розвиток національної вокальної педагогіки, створивши власну вокальну школу. Концептуальні засади її методики становлять цілісну систему формування майбутнього педагога вокалу, зорієнтовану на досягнення позитивних результатів у підготовці компетентного вокаліста.

У перспективах подальших досліджень окреслено аналіз особливостей педагогічної майстерності М. Е. Донець-Тессейр, детальну характеристику розробленої нею системи вправ, вокалізів, обґрунтованих вимог до педагога вокалу.

Ключові слова: викладач постановки голосу, спів, голос, вокальна школа, мето-

дика, педагогічна діяльність, М. Е. Донець-Тессейр.

The article highlights key aspects of the professional activities of the Ukrainian opera singer, professor of the Kyiv Conservatory, M. E. Donets-Tesseir in the field of training professional singers.

The research emphasizes that Maria Eduardovna was a worthy student, and later a follower of her teacher, the famous singer O. Myshuga, and a teacher of famous singers E. Miroshnychenko, I. Kolodub, V. Votrinoy, etc.

The article implements a specific goal – based on the generalization of source material and specific professional achievements of M. E. Donets-Tesseir, to highlight key positions of the professor's methodology for the formation of a vocalist with an emphasis on the appropriateness of relying on them in the training of teachers of voice production. The article contains brief biographical information about M. E. Donets-Tesseir, which influenced the formation of her professional trajectory and the realization of her talent. The multifaceted and fruitful activity of Maria Eduardovna in the field of opera singing, scientific, methodological and teaching activities is noted. Two areas of activity of M. E. Donets-Tesseir are highlighted: methodological and cultural. The article pays more attention to the methodological direction. The key principles of her methodology are determined, namely - subordination of the technical capabilities of the voice to the chosen content of the work, artistry, mastery of all vocal means. Maria Eduardovna's advice to both teachers and students is especially valuable, regarding work on sound production, development of breathing, musical and vocal hearing, beauty of timbre, freedom of the vocal apparatus. In particular, among the advice, work on improving the voice with a detailed explanation of the anatomical features of the structure of the vocal apparatus is important. It is concluded that M. E. Donets-Tesseir made a significant contribution to the development of national vocal pedagogy by creating her own vocal school. The conceptual foundations of her methodology constitute a holistic system for the formation of a future vocal teacher, focused on achieving positive results in the training of a competent vocalist.

In the prospects of further research, an analysis of the features of M. Donets-Tesseir's pedagogical skills is outlined, a detailed description of the system of exercises, vocalises, and justified requirements for a vocal teacher developed by her is provided.

Key words: voice production teacher, singing, voice, vocal school, methodology, pedagogical activity, M. E. Donets-Tesseir.

УДК 78.071.2Донець-Тессейр:784.9
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/87.33>
Стаття поширюється на умовах
ліцензії CC BY 4.0

Малашевська І.В.,
викладач циклової комісії методики
музичної освіти та вокально-хорової
підготовки
Закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут»
Волинської обласної ради

Павлюк Н.М.,
викладач кафедри музичного мистецтва
Закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут»
Волинської обласної ради

Комарук З.В.,
викладач кафедри музичного мистецтва
Закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний інститут»
Волинської обласної ради

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Відомо, що основні етапи розвитку вокально-педагогічної школи в контексті соціокультурних процесів ХХ – початку ХХІ століть в українському суспільстві, як і пісенно-музичні

скарби українського народу, складні та недостатньо вивчені. А відтак у них ще багато нерозвіданого, неописаного, недослідженого. Водночас в архівах, книгосховищах, музеях, бібліотеках є чимало матеріалів про нашу музичну культуру, ніким досі не систематизованих. Аналіз наукового доробку

засвідчує, що повна історія української вокальної школи у її виконавському та методично-педагогічному вимірах ще не написана. Безперечно, для цього потрібне не одне дослідження з метою осмислення означеного феномену в широкому історико-культурному контексті.

До числа маловідомих і недостатньо вивчених належить творчість Марії Едуардівни Донець-Тессейр, її методично-творча, мистецько-педагогічна спадщина як мистецький та культурологічний феномен київської вокальної школи, її глибинні зв'язки з національною та світовою вокальними школами, осмислення у зв'язку з цим комплексом науково-методичних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення історії розвитку й становлення української вокальної школи і її засновників та викладачів, зокрема київської, зробили вітчизняні науковці В. Антонюк, Г. Батунова, Т. Веркіна, Б. Гнидь, Л. Гінзбург, Ф. Мустафаєв, М. Огренич, М. Ржевська, В. Рожок, А. Станко.

Цікавими у контексті дослідження творчої, методичної та педагогічної спадщини фундаторки київської вокальної школи, оперної співачки й педагога М. Е. Донець-Тессейр є напрацювання Т. Давлатової, Т. Михайлової, О. Небоги, О. Нешкович, С. Царук, Г. Швидків та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У низці наявних досліджень педагогічної діяльності та методичної спадщини М. Е. Донець-Тессейр акцентується увага на її вагомий внесок у розвиток київської вокальної школи, йдеться про те, що професорка була авторкою численних методичних розробок із постановки голосу, вокальної фонетики та педагогічного репертуару для навчання вокалістів. Дослідники зосереджують увагу й на тому, що Марія Едуардівна була гідною ученицею О. Мишуги та вчителем цілої плеяди українських співаків та співачок.

Однак комплексне дослідження стосовно специфіки її професійної діяльності, пріоритетів у методиці навчання вокального мистецтва не проводилося.

Мета статті полягає в узагальненні методичних напрацювань М. Е. Донець-Тессейр у царині вокального мистецтва, виділенні ключових позицій щодо специфіки підготовки вокалістів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктивні умови сучасної системи освіти потребують підготовки висококваліфікованих, творчо обдарованих фахівців, зокрема й у галузі вокального мистецтва. Для досягнення вищезокреслених цілей вважається за доцільне підготувати креативного фахівця з високим рівнем майстерності. Означене зумовлює потребу звернутись до надбань майстрів минулого в царині вокальної педагогіки.

Постать М. Донець-Тессейр заслуговує уваги, оскільки їй належить створення власної вокальної

школи на основі свого практичного досвіду, а також опори на здобутки відомих викладачів О. Мишуги та В. Ванцо.

У нашому дослідженні зупинимось передусім на біографічних даних видатної співачки, адже часто життєвий шлях визначає професійний успіх талановитої особистості.

Марія Едуардівна Донець-Тессейр народилася 4 травня 1889 року в Києві, у сім'ї скрипаля київського симфонічного оркестру Едуарда де Тессейр, француза за походженням. Навчалась в Інституті шляхетних дівчат, потім – у київській Фундуклеївській жіночій гімназії, далі продовжила навчання у Віденській та Міланській консерваторіях.

Підґрунтям артистичної та педагогічної діяльності М. Донець-Тессейр стали принципи співу та методики навчання вокального мистецтва О. Мишуги, у якого вона навчалась в Музично-драматичній школі Миколи Лисенка, пізніше – у Варшаві. Згодом Марія Едуардівна, вже маючи досвід роботи, згадувала, що своїм творчим становленням завдячує О. Мишугі. «Власне те, що я потрапила на сцену, а тепер передаю свої знання молоді в київській консерваторії – його заслуга. Він навчив мене любити мистецтво, розуміти красу музики, красу людської душі» [1, с. 1]. Без сумніву, можна стверджувати, що саме ці повчання вона пронесла крізь усе своє творче життя, сповідувала ці заповіді й навчала цьому своїх учнів.

У 1915–1922 та 1927–1948 роках Марія Едуардівна – солістка Київської опери, а з 1935 року – викладачка Київської консерваторії, з 1953 року – професорка. Спочатку вона поєднувала педагогічну діяльність з вокально-творчою роботою, та з часом повністю віддала себе викладанню.

Варто зазначити, що чорна смуга переслідувань НКВС не обминула сім'ї Донців серед числа інших видатних митців Київської консерваторії. Це був період репресій, війни, сталінських «чисток». Відомо, що в липні 1941 року Михайла Донця, чоловіка Марії Едуардівни, оперного співака, заарештували за доносом колег. Він загинув у катівні НКВС страшною мученецькою смертю. А 7 січня 1944 року М. Донець-Тессейр заарештована органами НКВС за звинуваченням у співпраці з німецькою розвідкою. Після втручання М. Хрущова, 8 лютого звільнена з-під арешту і поновлена на роботі у Київській консерваторії, де Марія Едуардівна на посаді професора (з 1953 року) працювала до кінця свого життя (1974 рік).

Попри складні часи у цей період Київської консерваторії вокальна школа продовжувала розвиватися із спрямованістю на бельканто у поєднанні з елементами народнопісенної традиції. Особистий досвід М. Донець-Тессейр збагатився завдяки сценічній діяльності, а робота над науково-методичними розвідками слугувала розширенню уявлення про теорію розвитку голосового апарату співака.

Аналіз наукових джерел, присвячених висвітленню наукової, творчої спадщини М. Донець-Тессейр та її мистецтвознавчій оцінці (Ф. Мустафаєв, В. Антонюк, Б. Гнидь, Ю. Грищенко, Н. Ващенко, Г. Швидків, С. Царук) дозволяє виділити два аспекти творчої діяльності Марії Едуардівни, а саме: методичний і культурологічний.

Методичний насичений дидактичним узагальненням педагогічних досягнень співаків, методичними порадами, рекомендаціями стосовно виховання молодих співаків. Культурологічний аспект містить більше характеристику діяльності Марії Едуардівни у світлі становлення й розвитку київської вокальної школи.

Значний інтерес у контексті нашого дослідження становлять напрацювання Г. Швидків, яка приділяла велику увагу творчості М. Донець-Тессейр. Високо оцінюючи творчість видатної співачки і професорки, дослідниця чітко охарактеризувала вокальні принципи, обґрунтовані М. Донець-Тессейр. Авторка пише: «Комунікативні і педагогічні принципи М. Донець-Тессейр вимагали: 1) високого головного, рівного по всьому діапазону (сконцентрованого й округлого) звучання з точно установленою позицією та м'якою, але точною атакою звуку; 2) співу на добрій дихальній опорі з особливою манерою піано та піанісімо на верхніх нотах; 3) глибоко осмисленого емоційного виконання творів без напруження м'язів з чітко виробленою дикцією. Ці вокальні принципи є універсальними для всіх типів голосів. М. Донець-Тессейр однією з перших запровадила практику проведення відкритих уроків для вокалістів, на яких щедро ділилася секретами своєї методики не тільки з учнями, серед яких – відомі артисти й педагоги Є. Мірошніченко, В. Вотріна, І. Колодуб, а й з колегами» [2, с. 4–5].

Дослідники Т. Давлатова, Т. Михайлова, В. Вотріна, Б. Гнидь, С. Царук справедливо відзначають високу працездатність М. Донець-Тессейр, її вимогливість до себе та інших, принциповість і водночас відкритість, толерантність. З наукових джерел відомо, що Марія Едуардівна постійно, невтомно працювала над собою, цікавилася науковими працями і книгами, особливо в царині голосу і його виховання, завжди намагалася дізнатися якнайбільше про голосовий апарат.

Заслугують уваги міркування М. Донець-Тессейр стосовно роботи вокального педагога над собою. Професорка вважала, що педагог має не тільки чути, але немовби бачити очима те, що робиться в голосовому апараті учня. На її думку, «для педагога обов'язкові не тільки практична робота, гарний слух, вірна інтуїція, але і чітка уява про те, як працює голосовий апарат учня при тому чи іншому звучанні. Тоді легко зрозуміти, що треба зробити для зміни звуку у необхідному напрямку» [3, с. 31].

Марія Едуардівна неодноразово наголошувала, що правильне формування голосу співака передбачає вміння вільно оперувати вокально-виразними та дикційними засобами, підпорядковуючи їх основному виконавському завданню – розкриттю ідейно-емоційного змісту музичних, а в інших випадках – і сценічних художніх образів. Її учні, колеги, з якими вона працювала, у своїх спогадах неодноразово акцентували на тому, що професорка охоче ділилась своїми методичними здобутками.

Цінною є настанова М. Донець-Тессейр стосовно особливого значення перших занять зі студентами, які вона вважала базовими для подальшого розвитку їх голосового апарату. Професорка була вимогливою до студентів. Вона вважала досить важливим для навчання співу звертати особливу увагу на розвиток в учнів вокального слуху.

Оригінальною є порада Марії Едуардівни щодо необхідності свідомого ставлення до процесу постановки голосу, тісного зв'язку «механізму голосоутворення» з «механізмом мозку». Варті уваги для навчання мистецтва співу методичні поради М. Донець-Тессейр студентам-педагогам, які подаємо нижче.

1. Знайомство з учнем і його вокальними даними.
2. Орієнтовне визначення характеру голосу.
3. Коротке знайомство учня з будовою голосового апарату та його функціями.
4. Коротке пояснення співацького дихання.
5. Знайомство з резонаторами проходить паралельно з поясненням дихання.
6. Знаходження зручного тону і поступове розширення діапазону голосу на всіх голосних, у межах октави, йдучи від зручного тону вгору і вниз.
7. Вирівнювання звуку на всіх голосних у послідовності, вказаної педагогом.
8. Перехід до легких вправ з невеликими інтервалами.
9. Спів на складі використовується на розсуд педагога в процесі роботи.
10. Привчити учня слухати себе і намагатися зафіксувати правильне звучання.
11. Слідкувати, щоби учень, розвиваючи дихання, не перевантажував його.
12. Пояснюючи резонування, слідкувати, щоби учень не гундосив.
13. Слідкувати за правильною поставою корпусу і голови, за виразом обличчя (гримаси).
14. Звертати увагу на точну висоту звуку – без під'їзду, уникаючи різкої атаки звуку.
15. Слідкувати за розвитком правильної артикуляції, уникаючи перебільшених рухів.
16. Поступовий перехід до легких вправ.
17. Залежно від успішності учня – переходити до нескладних вправ відповідного діапазону, враховуючи зручність діапазону.

18. Навчити учня розмірковувати над текстом виконуваного твору.

19. Орієнтація учня-співака в області мистецтва співу, що добре і що погано, направленість, позбавлення від недоліків.

20. Про гігієну голосу.

21. Наявність педагогічного щоденника, в якому записується характеристика, плани, що він думає робити на перших кроках і що виходить.

22. Оволодівати принципом співацьких вправ з великою їх аналітичністю, для чого підбираються вправи.

23. Колективне обговорення відкритих уроків [4].

Дослідження Т. Михайлової дають можливість узагальнити, що у всіх вокально-методичних школах з моменту появи вокальної педагогіки існують спільні основні положення, властиві мистецтву сольного співу. Сюди авторка відносить хорошу опору дихання, чисту інтонацію, чітку дикцію, резонування. Водночас дослідниця акцентує, що кожен із цих напрямків відрізняє особлива увага до одного із названих компонентів, власні особливості, характерні для конкретного напрямку [5].

Науковиця О. Небога зауважує, що в цьому контексті творча й методична діяльність М. Донець-Тессейр є досить показовою. Наріжним каменем методики Марії Едуардівни авторка називає роботу над звукодобуванням і виробленням техніки з урахуванням фізіології голосового апарату [6, с. 402].

Відомо, що Марія Едуардівна розпочинала роботу над удосконаленням голосу з детального пояснення анатомічних особливостей будови голосового апарату і відповідно до цього механізму процесу звукодобування. Тут же вона говорила про дихання, його типи і особливості, згадувала про резонатори, тобто в цілому знайомила з голосовим апаратом. Зазначимо, що М. Донець-Тессейр була досить вимогливою до своїх учнів, не дозволяла жодних відхилень від правильного звучання голосу.

На переконання професорки, педагог завжди повинен бути зразком для своїх учнів; водночас вона акцентувала, що кропітка робота над голосом, звукодобуванням вимагає від педагога великої волі, цілеспрямованості й неабиякого терпіння.

Зі спогадів її учнів відомо, що виховання співаків у її класі проходило за допомогою комбінації трьох основних методів: словесного пояснення, показу голосом і тактильних прийомів.

Цікавим є факт, що у процесі роботи над звуком Марія Едуардівна вчила учнів розрізняти вокально правильний звук від неправильного, маючи чітке уявлення про те, як працює голосовий апарат учня при різному звучанні.

Заслуговує уваги пропозиція М. Донець-Тессейр розвивати в студентів «самослух», тобто вчити відчувати різницю між правильним і неправильним звучанням. Для цього, за переконанням

професорки, педагог має володіти знаннями з методики виховання голосу та суміжних наук (анатомії, фізики, фізіології).

Цікавою є порада Марії Едуардівни стосовно спрямування співацького звуку. Вона, як і О. Мишуга, вважала, що співати треба «під стелею», тобто направляти звук до твердого піднебіння.

На нашу думку, для підготовки вокаліста варто скористатись і такою порадою М. Донець-Тессейр: подавати повітря щільним, зібраним струменем, коли звук є обпертим на дихання. Відомо, що правильна постановка голосу залежить від того, який тип атаки звуку використовує майбутній співак. Тут Марія Едуардівна була солідарна з О. Мишугою у вченні про спосіб звукодобування, так званий «дотик». М. Донець-Тессейр уточнювала, що торкання дихання до голосівок не повинно бути різким і форсованим, співати варто м'яко, водночас точно ставлячи звук [1].

Професорка зосереджувала увагу на дзвінкості, яскравості і політності звука. Вона рекомендувала активно працювати над м'яким піднебінням. Правильним звуком професорка називала такий, що резонує в області перенісся і голосний при цьому відчувається близько, попереду.

На уроках Марії Едуардівни учні слухали один одного і вчилися розрізняти відтінки звучання голосу, розуміти, яким повинно бути правильне голосоутворення. Саме таким методом користувався у свій час О. Мишуга. Професорка вважала, що відповідальність за правильне звукоутворення несе викладач, акцентуючи, що тільки знання роблять роботу педагога не інтуїтивною, а свідомою.

Важливою умовою підготовки викладача постановки голосу М. Донець-Тессейр відзначала правильне дихання, називаючи його основою будь-якого співу. На її думку, від рівня володіння диханням залежить і характер артикуляції, і фонетика, і дихальна опора.

До педагогічних методів роботи професорка відносила і показ голосом, завдання якого вбачала у формуванні правильності співочого тону, набуття дзвінкого насиченого обертонами звуку, підтриманого диханням. Водночас Марія Едуардівна визнавала, що оволодіти співацьким диханням дуже складно. Професорка акцентувала, що правильне дихання пов'язане з його економністю, що характеризується певним дозуванням: об'ємом, компактністю та інтенсивністю.

Зазначимо, що в цьому вона послідовно дотримувалася настанов і методичних порад свого вчителя О. Мишуги. Головним у методиці розвитку співацького голосу Марія Едуардівна визначала такі три основні моменти: дихання, звук, слово. М. Донець-Тессейр, опираючись на методику свого вчителя О. Мишуги, багато уваги приділяла розвитку дихання, яке в майбутніх співаків містить три фази: вдих – затримка дихання – видих. Марія

Едуардівна вчила, що вдихати варто безшумно через ніс або через ніс та рот одночасно. Важливо, щоб при вдихові розширювався низ грудної клітки, розходилися нижні ребра, але при цьому у спокійному стані має залишатись верх грудної клітки, не піднімати плечі. Після вдихання – наступна фаза дихання – короткочасна затримка набраного повітря, коли відповідні м'язи встигають налаштуватись на видих.

Як і О. Мишуга, Марія Едуардівна використовувала у своїй роботі спеціальні вправи з метою оволодіння поступовим, плавним видихом, для тренування еластичності м'язів черевного пресу, від яких залежить якість співацького дихання. Професорка застерігала при цьому від «перевантаження дихання, що заглушує звук, позбавляє його кращих тембрових якостей і обмежує й дальність його польоту» [7, с. 143].

Відомо, що правильне вокальне дихання характеризується щільним зібраним та сконцентрованим повітряним струменем. За твердженням М. Донець-Тессейр, для досягнення найкращих вокальних властивостей звуку його треба постійно підтримувати, що вимагає особливої уваги й волі учня й педагога. Слушною є й порада професорки щодо необхідності видихати спокійно, без напруження, не штовхаючи звук, не послаблюючи його, зберігаючи при цьому грудну клітку у розгорнутому положенні.

Варте уваги й таке застереження Марії Едуардівни: остерігатись недоліків, пов'язаних з процесом видиху: протиприродний натиск на гортань, різке падіння ребер, звуження гортані, стиснення глотки, горла та зменшення порожнини рота. Варто погодитись з думкою С. Царук, що «найбільш доцільним Марія Едуардівна вважала використання грудно-діафрагматичного типу дихання, пояснюючи, що дихати треба так, щоб розширювалися нижні ребра, а верх і плечі були спокійні» [8, с. 135].

Як справедливо відзначають дослідники творчості М. Донець-Тессейр, її клас вважався кузнем легких жіночих голосів. Вона, як і О. Мишуга, вважала за доцільне дотримуватись одного з основних принципів виховання співаків – поступового розширення діапазону. Тобто визначали звуки, які формуються найбільш зручно і природно, розпочинаючи роботу над виробленням правильного співацького тону. У зміст цього поняття професорка включала м'яке звучання, збагачене обертонами, тобто резонуючий тон. При цьому найбільш зручним для сопрано М. Донець-Тессейр вважала звуки середини діапазону. Доцільним, на її думку, на початку навчання, є спів *mezzo voce*, як вважав і О. Мишуга.

Знаковим є і те, що М. Е. Донець-Тессейр у своїй практиці дбала про різноманітність репертуару своїх учениць. Вона не давала співати речі, які неоднаразово вже виконувалися, також не допускала виконання одного й того ж твору

різними учнями. Марія Едуардівна й тут була оригінальною: любила маловідомі твори.

У методичному вимірі досить цікавою є думка М. Донець-Тессейр про існування трьох резонаторів, на відміну від загальноприйнятої про два резонатори. Марія Едуардівна обґрунтовувала доцільне використання у вихованні високих легких жіночих голосів одночасно трьох резонаторів: грудного, носового, головного. Особливо вона наголошувала на значенні носового резонатора, підкреслюючи його спеціальне призначення – збирати або концентрувати дихання. Вочевидь, Марія Едуардівна підтримала думку О. Мишуги про те, що завдяки його використанню голос звучить найпремніше. Вона наголошувала на тому, що студент вже з перших занять повинен мати уявлення про резонатори та відчуття спрямування в них звуку, знати про роль співацьких резонаторів, які посилюють ті чи інші обертони, супроводжують основне звучання голосу і сприяють виявленню тембру.

Водночас професорка акцентувала на тому, що навчання вокаліста не повинно зводитися лише до теоретичних знань про резонатори. Важливо зосередити увагу учня на відчуттях, пов'язаних із правильним спрямуванням повітряного струменя.

Без сумніву, концентрація повітря є основою для художнього звучання сильного співацького звуку. У цьому сенсі М. Донець-Тессейр підтримувала підхід О. Мишуги щодо необхідності правильного застосування певних вокально-акустичних законів, зокрема так званої «резонансної точки». Справедливо відзначає О. Небога, що «він є художнім критерієм співацького звуку, що забезпечує вміння об'єктивно оцінювати та аналізувати звучання голосу з точки зору усвідомлення фізіологічної позиції звуку, а не індивідуальних властивостей голосу (тобто співати як прийдеться)» [6, с. 402].

Марія Донець-Тессейр, вміло використавши надбання своїх учителів, а також матеріали з творів Кальдара, Перголезі, Скарлатті, Баха, Генделя, створила власний метод виховання віртуозної техніки у легких сопрано, на основі сконцентрованого потоку повітря під час видиху. Водночас професорка створила свій почерк виховання вокаліста, віддаючи перевагу виробленню постійного відчуття міцної, але не напруженої опори дихання.

Аналіз методичної спадщини М. Донець-Тессейр дає підстави узагальнити, що професорка розробила унікальну та неповторну методику підготовки вокаліста, здійснила значний внесок у розвиток національної вокальної педагогіки, що конкретно проявилось у формуванні її особливої манери: поєднання італійського бельканто, автентичної народної інтонації та фонетики.

Цінні методичні поради щодо вимог до професійного педагога вокалу, для студентів, конкретні рекомендації стосовно підбору репертуару, роботи

над голосом, тембром, звуком, звукодобуванням, диханням, обґрунтовані теорією та підтверджені власною практикою педагогічної діяльності М. Донець-Тессейр, безперечно, варті трансформації у процесі підготовки сучасного викладача постановки голосу.

На наше переконання, концептуальні засади методики М. Донець-Тессейр становлять цілісну систему формування майбутнього педагога вокалу, зорієнтовану на досягнення позитивних результатів у підготовці компетентного вокаліста.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз джерельної бази і наукових досліджень дають підстави узагальнити: особистість талановитої оперної співачки, народної артистки України, професорки М. Донець-Тессейр є неординарною. Її багаторічний досвід як співачки і педагога – невичерпне джерело цінних методичних порад для підготовки викладача постановки голосу.

М. Донець-Тессейр, вихована на традиціях українського співака О. Мишуги й відомого італійського професора В. Ванцо, майстерно синтезувала все найкраще, що засвоїла від своїх учителів. Її надзвичайні здібності, непересічний талант і невтомна праця дали змогу розробити власну методику підготовки співаків.

Методика М. Донець-Тессейр передусім передбачає наполегливу, відповідальну працю педагога, студента, учня над звуком, звуковидобуванням, голосом, слухом, диханням, над виробленням техніки. Методичні поради, залишені М. Донець-Тессейр, можуть бути ефективним підґрунтям у підготовці викладача вокалу в закладах сучасної мистецької освіти.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо проблему педагогічної майстерності М. Донець-Тессейр, детальну характеристику розробленої нею системи вправ, вокалізів, обґрунтованих вимог до педагога вокалу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Донець-Тессейр М. Е. Спогади про О. П. Мишугу: завжди живий (1955–1961 рр.). *Центральний Державний Архів*. МЛМ України. Ф. 122 (Особовий фонд Донець-Тессейр М. Е.). Арк. 3.
2. Швидків Г. Ретроспективний аналіз становлення вокальної педагогіки в Україні на прикладі київської вокальної школи. *Нова педагогічна думка*. 2013. №2. С. 149–152.
3. Вотріна В. Мистецтво співу і вокальна методика М. Е. Донець-Тессейр. К., 2001. 273 с.
4. Донець-Тессейр М. Е. Установа для студента-педагога. *Центральний Державний Архів*. МЛМ України. Ф. 122 (Особовий фонд Донець-Тессейр М. Е.). Арк. 12.
5. Михайлова Т. Виховання співаків у Київській консерваторії: хронологічний огляд з 1863 по 1963 рік. К.: Музична Україна, 1970. С. 72–74.
6. Небога О. Г. Творча спадщина Марії Едуардівни Донець-Тессейр як мистецький та культурологічний феномен Київської вокальної школи. *Мистецтвознавчі записки*. 2017. Вип. 32. С. 399–404.
7. Тессейр-Донець М. На вершині світової слави. Олександр Мишуга – король тенорів / авт.-упоряд. М. Головащенко. Київ, Музична Україна, 2004. С. 142–145.
8. Царук С. Втілення педагогічних засад Олександра Мишуги у діяльності М. Е. Донець-Тессейр. *Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка*. Вип. 37 : Етномузикологія. Львів, 2015. С. 125–142.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 31.10.2025
Дата публікації: 20.11.2025